

KORPORATIVT IMPERIUM

Av sekr. TORE BOMAN

PORTUGAL är väl fortfarande mest känt för sin vackra huvudstad Lisabon, sina inbjudande turistidyller, sina goda viner och sina allmänt lugna förhållanden. På senare tid har det emellertid inträffat en hel del i detta tjugusende land i Europas sydvästra periferi, som påkallat den västliga världens uppmärksamhet.

I den litet statiska bild, som Portugal onekligen företett under de senaste decennierna, infördes 1953 ett dynamiskt element genom att regeringen framlade en sexårsplan för Portugal och dess vidsträckta utomeuropeiska provinser. Under fjolåret antyddes att ett nytt långtidsprogram för åren 1959-64 var under utarbetande, vilket inte minst är intressant med tanke på de aktuella västeuropeiska integrationsplanerna, som man får räkna med att också Portugal kommer att ansluta sig till.

Väl så uppseendeväckande som långtidsplanerna har de upprepade konflikterna med Indien om den portugisiska stödjepunkten Goa på den indiska västkusten varit. Hittills har det lyckats Portugal att bevara sin snart 450-åriga besittningsrätt till detta område, som

faktiskt utgör ett av de sista europeiska »fästena» i Asien. För närvarande tycks »affären Goa» ha lagts på is, fråga är väl dock för hur lång tid.

Vad som ur såväl politisk som ekonomisk synpunkt gör Portugal till ett särskilt intressant studieobjekt är emellertid, att det är det enda land i världen som målmedvetet söker realisera ett korporativt styrelsesätt. Så sent som på våren 1956 antogs också en lag, som efterhand torde komma att förvandla Portugal från en »halvkorporativ» statsbildning till en hittills i historien oprövad samhällsform, en helt korporativ stat.

Det korporativa styrelsesättet

Portugiserna själva talar gärna om det nya Portugal som »Estada Novo». Det är heller ingen överdrift att säga, att det moderna Portugal är en produkt av de senaste decennierna. För ett trettiotal år sedan kallades nämligen dåvarande professorn i nationalekonomi vid Portugals berömda universitet i Coimbra, dr Antonio de Oliveira Salazar, till landets finansminister av en grupp revolterande militärer.

Bakgrunden var, att de hoppades att Salazar, som redan vid denna tid gjort sig känd som en framstående ekonom i detta ords vidaste bemärkelse, skulle kunna klara upp landets notoriskt dåliga affärer. Salazar begärde — och fick — utomordentliga fullmakter, som gjorde honom till finansiell diktator. Efter att hjälpligt ha sanerat landets ekonomi började han sedan bygga upp Portugal enligt sin egen korporativa statsfilosofi. Detta underlättades av att han 1933, ett år efter det att han utbytt finans- mot premiärminister-titeln, fick parlamentet att gå med på en författningsändring, som i princip fastslog ett korporativt styrelsesätt.

Den portugisiska grundlagen anger som mål för styrelsen att skapa största möjliga välbefinnande inom ramen för »en kollektiv gemenskap, som ger myndigheterna makt och medborgarna deras rätt». Arbetsgivarna har i enlighet med denna princip organiserats i »gremios» och arbetarna i »sindicatos nacionais», vilka organisationer bl. a. har till uppgift att handlägga alla arbets-tvister, så att konflikter undvikas. På landsbygden har man satt upp »casa do povo» (folkets hus), i vilka praktiskt taget alla familjeöverhuvuden är medlemmar. Vidare kan nämnas, att man upprättat en rad s. k. »juntas» och andra samman-slutningar för företagen inom vissa branscher (t. ex. korkindustrin, konserveringsindustrin etc.). Dessa organisationer intar nu en mellan-

ställning mellan myndigheterna och det enskilda näringslivet; i denna egenskap kontrollerar och reglerar de i betydande utsträckning produktion, handel och priser inom respektive branscher.

Det synes länge ha varit en ganska allmän uppfattning — åtminstone bland utländska bedömare i Lissabon — att den portugisiska regeringen inte inom den närmaste tiden skulle komma att ta steget fullt ut och förverkliga de korporativa statsidéerna sådana som Salazar och hans regeringsmedhjälpare utvecklat dem i teorin. Så mycket större förvåning väckte det därför när regeringen under våren 1956 fick den portugisiska nationalförsamlingens godkännande av en lag som — om den skulle komma att tillämpas helt — kommer att definitivt förvandla Portugal till en korporativ stat. Enligt förslaget skall sex korporationer skapas: nämligen för jordbruk, industri, handel, kommunikationer, bank- och försäkringsverksamhet samt fiske (inkl. konservindustri). Vidare har planerats att sätta upp särskilda korporationer för kulturell och etisk fostran. Redan existerande organisationer (jämför ovan) skall efter hand uppgå i de nya korporationerna, som var för sig kommer att utrustas med omfattande befogenheter. Härigenom skulle — såsom Salazar vid något tillfälle uttryckt det — »den moderna, monstruösa staten» befrias från vissa av sina funktioner och större utrymme skapas för indi-

viduell frihet och enskild företagssamhet. Såsom högsta organ för de nya korporationerna skall en korporativ kammare fungera. En dylik existerar redan, ehuru den hittills spelat en mycket underordnad roll.

För någon tid sedan meddelades, att regeringen beslutat att fyra av de i 1956 års lag nämnda korporationerna skall upprättas, nämligen korporationerna för jordbruk, kommunikationer, bank- och försäkringsverksamhet samt fiske. Var och en skall vara sammansatt av representanter för företagare och anställda. Vidare skall en regeringsrepresentant vara medlem av varje korporation med uppgift att tillvarata »de nationella intressena».

Den fasta organisation, som den hittills tillämpade korporativismen skänkt den portugisiska ekonomin, har onekligen bidragit till en gynnsam utveckling. Å andra sidan torde man inom vida kretsar, inte minst inom industri och handel, uppfatta de långt gående regleringarna som ett tvång, vilket verkar hämmande på det privata initiativet.

Portugal äger som antytts vidsträckta områden utanför Europa: de mycket betydande provinserna Angola och Moçambique i södra Afrika; vidare Portugisiska Guinea, Kap Verde-öarna och ytterligare ett par öar i Västafrika, Portugisiska Indien (Goa, Diu och Damão), halva Timor i den indonesiska övärlden och det beryktade Macau utanför Hongkong. Enligt 1951 års författning bildar moderlandet och de

utomeuropeiska områdena en union, för vilken Portugals president, regering och nationalförsamling är gemensamma organ. Varje provins har emellertid samtidigt en betydande självstyrelse. Det korporativa styrelsesättet tillämpas också i provinserna.

Förverkligandet av det korporativa styrelsesättet jämte sammanhållet av det portugisiska väldet torde utgöra de viktigaste politiska målsättningarna för Portugals regering. Men härtill kommer angelägenheten av att stärka framför allt moderlandets ekonomi, en uppgift som på sikt torde bli utslagsgivande också för Portugals politiska framtid.

Stora motsättningar inom jordbruket

Med sina 92 000 km² är Portugal bland de europeiska länderna till ytan närmast jämförbart med Nederländerna eller Schweiz. I motsats till dessa länder har det emellertid hittills förblivit ett utpräglat jordbruksland.

En hastig blick på kartan ger vid handen, att det portugisiska landskapet är rikt på kontraster. I norr är det bergigt och genomskuret av djupa floddalar, medan den södra delen är mera slättbetonad. Det intensivaste jordbruket bedrivs i norra och mellersta Portugal, där jorden tycks bli uppdelad på allt mindre och mindre brukningsenheter. De sydliga, prärieliknande provinserna, Alentejo och Algarve, domineras

däremot av storgods av närmast romersk latifundietypp och inte mindre än 70 procent av jordbruksbefolkningen i denna del av Portugal utgöres av lågt betalda dags- eller veckoanställda lantarbetare (dagslönen är nu ca 4 kr. för män och 2 kr. 50 öre för kvinnor).

Eftersom bröd är portugisernas huvudföda intar veteodlingen en framskjuten plats. Stora arealer tas emellertid även i anspråk för odling av majs, bönor, havre, råg och potatis. Trots detta måste Portugal, åtminstone under ogynnsamma skördeår, importera betydande kvantiteter brödsäd, socker och potatis. Förklaringen ligger i den ringa avkastningen, vilken i sin tur är en följd av såväl klimatiska och topografiska förhållanden som av de primitiva bruksmetoderna.

Näst fransmännen anses portugiserna vara de största vinkonsumenterna i Europa. Räknat i ren alkohol torde sålunda konsumtionen per invånare vara något sådant som 5 gånger större än i Sverige. Trots den höga konsumtionen hotas emellertid vinodlingen av överproduktion. Detta gäller i första hand det kända portvinet från Duoro-dalen i norra Portugal och för madeiran. Avsättningssvårigheterna är bl. a. att tillskriva höga tullar i utlandet samt en förändrad konsumtionsinriktning i bl. a. Storbritannien, där sherryn vuxit i popularitet på portvinets bekostnad. Det kända portvinsinstitutet i Oporto »Instituto do Vinho do Porto» har gjort mycket

för att öka vinexporten, men hittills kan dess ansträngningar inte sägas ha lett till de framgångar man hoppats på. De lätta vinerna, som numera svarar för större delen av den portugisiska vinexporten, har lyckats hävda sig bättre, tack vare ökad avsättning i bl. a. de afrikanska provinserna.

Olivlundar, korkskogar, sardiner . . .

Vid sidan av vinrankorna är det olivträden och korkekarna som sätter sin prägel på stora delar av det portugisiska landskapet. Odlingen av oliver har ökat betydligt under de senaste decennierna och bedrivs ofta i stordriftens form. Produktionen når en topp vartannat år. Den hittills högsta produktionen redovisades för 1953 med 835 000 ton, medan den 1956 stannade vid 560 000 ton.

De portugisiska korkskogarna täcker 8 procent av landets yta och motsvarar inte mindre än en tredjedel av världens bestånd av korkek. Det tar omkring 40 år innan korken ger en förstklassig produkt. Härefter kan den avbarkas med 9–10 års mellanrum upp till en ålder av 120–150 år. Då korkproduktionen huvudsakligen är beroende av export för sin fortsatta utveckling, tvingas den ständigt att rationalisera och modernisera. En betydande del av korkbarken är numera föremål för bearbetning i Portugal, varvid kemikalier i stor omfattning kommer till användning.

En annan näringsgren som liksom korkproduktionen är starkt inriktad på export och därför tvingas arbeta under hårda konkurrensbetingelser är konservindustrin. Viktigast är framställningen av sardinkonserver, vilken är förlagd till det pittoreska Setúbal strax söder om Lissabon, känt bland svenska »redare» redan under 1600-talet som en viktig utskeppningshamn för salt; vidare Matozinhos, Portimbar m. fl. städer utefter Atlantkusten. Förutom sardiner fångar portugiserna tonfisk, bläckfisk och ostron i egna farvatten. Man bedriver även ett omfattande torskfiske vid New Foundland och Lofoten.

Under efterkrigstiden har sardin fisket mött en rad svårigheter. Vissa år har sålunda sardinerna uppträtt mycket sparsamt vid de portugisiska kusterna. Portugal har även stött på stigande konkurrens på de viktigaste avsättningsmarknaderna. Förenta staterna, som före kriget var en särskilt viktig marknad, har fått igång en egen omfattande produktion på grundval av en sardinart, som fångas utefter Stilla-havskusten. Ett ytterligare orosmoment har utvecklingen av det marockanska sardin fisket utgjort.

Framtidsförhoppningarna knyts till industri och handel

Portugals folkmängd om ca 9 milj. har under de senaste decennierna ökat med 100 000 per år. Det är ett av myndigheternas största

problem hur arbete och bröd skall kunna beredas åt den växande befolkningen. Till en del löses detta genom emigration till Brasilien och de afrikanska områdena. Utvandringen till de senare är dock av begränsad omfattning (3 000 à 4 000 per år under efterkrigstiden), vilket möjligen kan bero på att regeringen vill undvika att skapa sociala problem i de hittills så lugna afrikanska provinserna. Det närliggande Sydafrikas rasproblem manar ju för övrigt till all möjlig försiktighet.

Portugals nuvarande ekonomiska problem bottnar emellertid främst i att landet är relativt fattigt på naturtillgångar. En viss brytning av kol, tenn, mangan och järnmalm förekommer dock. Kolbrytningen kan för närvarande beräknas svara för 50 procent av landets behov. Härtill kommer att man upptäckt stora urantillgångar i Sabugal-regionen vilka man väntar sig mycket av. Man räknar för övrigt också med betydande uranförekomster i de utomeuropeiska provinserna, särskilt i Tebe- och Sambesiområdena i Moçambique.

Bortsett från de möjligheter en ytterligare exploatering av de utomeuropeiska områdenas naturtillgångar kan ge — särskilt Angola är rikt på mineraler av olika slag — får konstateras, att ett fortsatt framåtskridande i Portugal är särskilt beroende av att utvecklingstakten inom industrin stegras. För närvarande sysselsätter industrin en

knapp fjärdedel av den förvärvsarbete belysningen medan omkring hälften hämtar sin bärning av jordbruket. Största antalet selsatta (ca 100 000) uppvisar textilindustrin, som vad gäller bomullsspinnerier och -väverier i hög grad är koncentrerad till Oporto och i fråga om ylleindustrin till den lilla staden Covilha i närheten av spanska gränsen ca 350 km nordost om Lissabon. Viktig för textilindustrin är råvaruimporten från de afrikanska områdena, särskilt bomull från Moçambique. Den nuvarande produktionen täcker i stort sett behovet i Portugal och dess besittningar. Härutöver har man lyckats upparbeta en mindre export.

Bland övriga industrier må särskilt nämnas cement-, tegel-, glas-, porslins- och kakelplatteindustrierna; den senare med anor från den moriska tiden. Cementindustrin, inom vilken det danskdominerade Companhia Geral de Cal e Cimento (SECIL) i Setúbal är ett av de ledande företagen, har varit särskilt framgångsrik under senare år. Även den kemiska industrin med betydande produktion av svavelsyra, superfosfat, soda, vattenglas, kopparsulfat, läkemedel, plastprodukter m. m. samt järn- och metallmanufakturindustrin (bl. a. filar) är relativt väl utvecklad i Portugal. Sedan ett par år tillbaka driver portugisiska staten ett stort raffinaderi utanför Lissabon samt en massa- och pappersfabrik, som utnyttjar inhemska råvaror.

Inom så gott som alla delar av den portugisiska industrin finns en mängd små och ofta irrationellt skötta företag. Det industriella livet domineras dock av ett mindre antal moderna storföretag. En särställning bland dessa intar Companhia União Fabril (CUF), som är Portugals största företag. Vid ett dussintal större anläggningar spridda över hela landet tillverkar detta företag en rad kemiska produkter (bl. a. ca 400 000 ton superfosfat, vegetabiliska oljor, oljekakor, tvål, ljus, jutegarn, jutevävnader, rep, mattor, säckar m. m.). Företaget driver även bankrörelse samt ett stort skeppsvarv i Lissabon, vilket arrenderas av den portugisiska staten. Ett par dotterföretag till CUF upprätthåller regelbunden sjöfart på de utomeuropeiska provinserna. Direkt eller genom dotterföretag driver vidare CUF en omfattande handel på Afrika.

Betydande statliga investeringar

Det har redan antytts att det är angeläget för Portugal, att nya industrialiseringsinitiativ framkommer. Det ligger också i de korporativa statsidéerna, att det allmänna aktivt skall bidra till den ekonomiska utvecklingen och ta initiativ, där det enskilda näringslivet uraktlåter att göra detta.

Redan 1935 lade den portugisiska regeringen fram ett långtidsprogram för den ekonomiska utvecklingen. Man hann dock inte göra så mycket åt detta före krigsutbrottet. Nya ut-

byggnadsprogram för den elektriska kraftproduktionen, kommunikationerna, jord- och skogsbruket samt industrin framlades under de senaste krigsåren och har därefter successivt förverkligats. Under åren 1946-51 räknar man med att de ofentliga investeringarna inom ramen för de olika utvecklingsplanerna uppgått till 1 miljard escudos per år (180 milj. kr. enligt nuvarande kurs) motsvarande 2-3 procent av den för dessa år beräknade portugisiska nationalinkomsten.

År 1953 framlade regeringen den inledningsvis nämnda sexårsplanen för Portugal och dess översjöiska provinser. I sin ursprungliga form förutsåg planen investeringar om sammanlagt 7,5 miljarder escudos (1 365 milj. kr.) i moderlandet och 6 miljarder escudos (1 090 milj. kr.) i provinserna. Ehuru sexårsplanen var betydligt mera omfattande än tidigare program kan den totala utgiftsramen dock knappast betraktas som exceptionell.

Tyngdpunkten i planen ligger i utbyggnaden av den elektriska kraftproduktionen, kommunikationerna och ett antal industrier. Om angelägenheten av att bygga ut elkraftförsörjningen vittnar inte minst det förhållandet, att omkring hälften av landets samhällen och en tredjedel av befolkningen fortfarande saknar tillgång till elektrisk kraft. När den nuvarande utbyggnadsfasen slutförts räknar man med att uppnå en produktion om 3 miljarder kWh per år, vilket är drygt

två gånger mer än 1953 och tredubbelt mot 1950. Ökningen är dock långtifrån tillräcklig för att tillgodose behovet för industrin och för belysningsändamål.

Vad gäller kommunikationerna har man framför allt koncentrerat sig på att utveckla sjöfarten. I fortsättningen kommer man vidare att lägga stor vikt vid väg- och brobyggen samt elektrifiering av järnvägarna, som nu drivas med importerat kol. Det pågående tunnelbanebygget i Lissabon, de amerikanska flygfältsbyggena och planerna på ett riksomfattande televisionsnät bör väl även nämnas.

Olika portugisiska industrier har redan varit föremål för en betydande utbyggnad inom ramen för sexårsplanen. Kapaciteten inom oljeraffineringen har sålunda utökats väsentligt. Även produktionen av massa och papper har stigit. Bland aktuella projekt kan nämnas en utökning av produktionen av konstgödselmedel och uppförandet av ett stålverk i Seixalområdet. Stålverket förutses få en kapacitet om 200 000 ton i en första byggnadsetapp.

Den förbådade nya sexårsplanen för åren 1959-64 kommer, att döma av de uttalanden, som redan gjorts från officiellt håll, att bli mycket ambitiös. Också den nya planen torde komma att lägga stark tonvikt vid utbyggnad av kommunikationer, elektrifiering och utbyggnad av infrastrukturen över huvud taget. Med tanke på planerna på ett västeuropeiskt frihandelsom-

råde, till vilket Portugal torde bli anslutet på ett eller annat sätt, kommer den nya planen med säkerhet också att lägga stor vikt vid att stärka den portugisiska industrins konkurrenskraft, såväl de typiska exportindustrierna som de industrier, vilka arbetar för hemmamarknaden. Vad gäller jordbruket kan man väl räkna med att detta kommer att bli föremål för större intresse, inte minst därför att en ökning av dess avkastningsförmåga bör kunna leda till väsentligt minskat importbehov.

Tilläggs kan att man från officiellt håll nämnt, att man ämnar söka neutralisera de tendenser till ökade importöverskott, som planinvesteringarna väntas framkalla, genom att särskilt främja sådana valutaintjänande näringar som turism och sjöfart. Det har även uppgivits att den nya planen kommer att lägga stor vikt vid teknisk utbildning, hälso- och sjukvård samt bostadsbyggande.

Omfattande utrikeshandel

Ett utmärkande drag för Portugals utrikeshandel efter kriget är den ökade betydelse som de afrikanska provinserna fått för denna. Tillsammans mottar de nu 25–30 procent av den portugisiska exporten (industrivaror, viner m. m.), medan deras andel i importen under senare år utgjort ca 15 procent. För att ytterligare stärka de ekonomiska banden inom det portugisiska

samväldet har man nyligen beslutat att upprätta »en gemensam marknad» för detta. Som ett första led i förverkligandet av detta beslut har tullarna mellan de utomeuropeiska områdena inbördes slopats.

Vid sidan av de översjöiska områdena är Västtyskland, Storbritannien och Förenta staterna i nämnd ordning Portugals viktigaste handelspartners. Exporten till Förenta staterna består huvudsakligen av kork, volfram, tenn, Madeira-broderier, ull och sardiner.

Bland övriga handelspartners kan nämnas Belgien, som levererar järn och stål, Frankrike och Schweiz. De båda senare exporterar bl. a. tung elektrisk utrustning för de stora kraftprojekten. Portugal har även slutit handelsavtal med ett par öststater, dock ej med Sovjetunionen. För närvarande köper de östeuropeiska länderna en del kork från Portugal, medan deras leveranser till Portugal är ytterst obetydliga. Handeln med de sydamerikanska länderna är trots goda sjöfartsförbindelser av liten omfattning.

Varumässigt sett är, som framgått av den tidigare redogörelsen, Portugals export i hög grad koncentrerad till ett antal stora stapelvaror. Kork, sardiner och andra fiskprodukter samt viner svarar sålunda för nästan hälften av exporten. Inom den andra hälften märks textilier, bl. a. bomullsvaror för de översjöiska provinserna, Madeira-

broderier, mineraler, harts, terpentintin, olivolja, torkad frukt och järnmanufaktur.

Importen är av naturliga skäl mer differentierad. Normalt väger livsmedel såsom vete, socker, majs och fisk tungt i importbilden. En annan huvudgrupp utgöres av bränslen och råvaror samt halvfabrikat för industrin. Bland de senare kan nämnas bomull, vegetabiliska och animaliska oljor, kemikalier, järn och stål samt metaller. För att täcka jordbrukets behov av gödningsämnen importeras fortfarande chilensalpeter och konstgödsel. Omkring en tredjedel av totalinförseln utgöres av maskiner, transportmedel (fartyg och bilar) samt vad som i portugisisk statistik kallas diverse tillverkningar, bl. a. metallmanufaktur, papper och färger.

Underskott i handelsbalansen täcks av de afrikanska provinsernas valutainkomster

Portugals valutareserv täcker för närvarande omkring ett och ett halvt års import och är därmed den kanske starkaste i världen. Samtidigt uppvisar emellertid handelsbalansen betydande underskott. 1956 uppgick exporten till 8 600 milj. escudos (drygt 1,5 miljarder kr.) och importen till 12 700 milj. escudos. Det portugisiska moderlandet täckte sålunda endast omkring $\frac{2}{3}$ av sin import genom export.

Bakgrunden till att escudon trots de betydande underskotten i han-

delsbalansen är en av världens hårdaste valutor är, dels att skillnaden mellan import och export till en viss del utjämnas genom s. k. osynliga inkomster (sjöfart, emigrantremissor etc. från Förenta staterna, Brasilien m. fl. länder), dels koloniernas stora bidrag till escudoområdets valutaförsörjning. Särskilt Angola har stora dollarinkomster tack vare en betydande kaffeexport till Förenta staterna. Härtill kommer att de utomeuropeiska områdena har betydande »osynliga» inkomster. Moçambique har sålunda stora inkomster av transitotrafiken på Sydafrika och Sydrhodesia samt av de ca 200 000 moçambikanska arbetare som är anställda vid bl. a. gruvorna i Transvaal och vilkas löner enligt överenskommelse mellan respektive regeringar till en del skall utbetalas i escudos.

Sveriges handel med Portugal

Sveriges varuutbyte med Portugal har under och efter kriget präglats av en betydande expansion. Den största posten på den svenska införselsidan utgör fortfarande vin och spirituosa. Andra importvaror från Portugal är sardiner, sardeller m. fl., fiskkonserver, harts, kork, volfram, mandel samt kemiska produkter såsom terpentinolja och glycerin. Under vissa efterkrigsår har införseln av textilier, bl. a. bomullsgarn, sytråd, hattar, mattor m. m. samt järnskrot varit betydande.

Den svenska exporten till Portu-

gal är starkt differentierad. Vid sidan av skogsprodukter med pappersmassa i spetsen har vi en omfattande export av järn och stål, metallmanufaktur av olika slag, maskiner, apparater, instrument och fordon. Av allt att döma bör vi kunna bygga ut vår export ytterligare inom ett flertal varuområden. Utvecklingen inom Portugals näringsliv ger kanske särskilt den svenska verkstadsexporten stora chanser. Portugal erbjuder också ett intressant arbetsfält för entreprenadverksamhet och export av tekniskt kunnande överhuvudtaget. I sammanhanget kan nämnas, att portugiserna är vänligt inställda till utländsk företagsamhet, även om denna på grund av den portugisiska lagstiftningen och andra omständigheter i regel föredrar att samarbeta med portugisiska företag eller uppträda under inhemsk täckmantel.

Ett av syftemålen med det nuvarande uppbyggnadsarbetet är ju att göra Portugal mindre beroende av import. Utbyggnaden av den elektriska kraftförsörjningen och gruvdriften kommer t. ex. att minska införseln av kol och andra mineraler. Vad de svenska exportvarorna beträffar synes man ha att räkna med att den portugisiska efterfrågan på olika slags järn- och metallmanufaktur, pappersmassa och papper kan komma att minskas. Frågan är emellertid om inte det inhemska behovet kommer att växa så starkt att den svenska exporten skall kunna upprätthållas.

Vad gäller rena konsumtionsvaror räknar man nog inte med några större förskjutningar i det portugisiska importbehovet under den närmaste tiden. I ett agrarsamhälle som det portugisiska med mycket låga inkomster för den alldeles övervägande delen av befolkningen är införseln av konsumtionsvaror begränsad till utpräglade nödvändighetsartiklar. På något längre sikt bör man emellertid räkna med en viss höjning av levnadsstandarden och därmed också på ökad efterfrågan på konsumtionsvaror av olika slag.

Om man bortser från de nuvarande tullarna som i genomsnitt ligger på en nivå om ca 20 procent, torde man om den portugisiska marknaden kunna säga, att den ligger relativt öppen för utländska ansträngningar. Utmärkande för importhandeln är att den till en mycket stor del ombesörjes av större importfirmor som köper i fast räkning och som ofta har en stark ställning i förhållande till den med små kapitalresurser arbetande detaljhandeln.

Framtidsutsikter

Det har visat sig, att det portugisiska näringslivet starkt berörs av den internationella konjunkturutvecklingen. Under ett uppsving brukar sålunda både moderlandets och de översjöiska provinsernas exportstapelvaror bli föremål för en väsentligt ökad efterfrågan med en

allmänt gynnsam inverkan på den portugisiska ekonomin såsom följd.

Inte endast under ett konjunkturuppsving utan även ur framtidssynpunkt kan man emellertid peka på många faktorer, som är ägnade att inge förtroende för utvecklingen inom det portugisiska näringslivet. Den försiktiga politik som Salazar fört har — såsom OEEC vid upprepade tillfällen påpekat — skapat ett gynnsamt utgångsläge för en fortsatt ekonomisk expansion. Valutareserven är sålunda betydande, statsfinanserna är sunda, skatterna måste alltjämt betecknas såsom låga och penningvärdet är stabilt, ja till och med stabilare än i Schweiz.

Samtidigt får man naturligtvis inte bortse från de mycket betydande politiska och ekonomiska problem som på sikt avtecknar sig för regeringen. Sammanhållandet av det portugisiska väldet torde efter hand komma att ställa allt större krav på moderlandet. Behovet att öka sysselsättningen, vilket endast kan ske genom en omfattande utbyggnad av produktion och infrastruktur, kan komma att ställa landets resurser på allt hårdare prov. Härtill kommer att de traditionella stapelvaruindustrierna möter betydande avsättningssvårigheter på

många exportmarknader och att nya, lovande industrier fortfarande för lång tid framåt synes komma att vara i behov av starkt tullskydd.

Särskild relief får ju de portugisiska problemställningarna mot bakgrunden av planerna på ett västeuropeiskt frihandelsområde, till vilket såsom nämnts man får anta att Portugal, som redan är medlem av OEEC, kommer att ansluta sig. Närmast är frågan vilka möjligheter Portugal, som i åtskilliga avseenden är mindre lyckligt lottat än sina västeuropeiska medtävlare och som dessutom är engagerat i ett socialt och politiskt experiment av mycket stora dimensioner, har att klara sig i det allt hårdare konkurrens klimatet på en västeuropeisk enhetsmarknad. Även om Portugal skulle ges ett extra »andrum» vid anslutning till ett europeiskt frihandelsområde, är nog ändå frågan om den portugisiska ekonomin utvecklas tillräckligt snabbt. Salazar har själv berört frågan i ett stort tal för ett par år sedan. »Vår önskan är», sade han, »att alla folk skall acceptera den revolution, som den nya tiden kräver, och genomföra den som vi — i fred. För långsamt? Kanske något för långsamt, men jag upprepar det — i fred.»